

Könyvtárgépesítés az Európai Közösség országaiban – áttekintés

1990-91-ben az Európai Közösség Bizottsága megbízására, egy az 1986-os felméréshez hasonló vizsgálatot (*State of the Art of the Application of New Information Technologies in Libraries and their Impact on Library Functions: A Reassessment*, röviden: *LIB-2 update*) végeztek az EK 12 tagállamában, amelynek keretében a kereskedelmi forgalomban lévő és üzemelő integrált könyvtári rendszerek számát, az alapvető és kiegészítő modulok jellemzőit, az alkalmazott modulok számát, a nagyobb konfigurációkban (40 terminálnál több) hálózatba kapcsolt rendszerek számát akarták megtudni. Bár a vizsgálatot az 1986-os adatokhoz viszonyítva végezték el, nem lehet a két adatsort pontosan összevetni, részben a minták eltérése miatt, részben mert a technológiai fejlődés elmosta bizonyos kategóriák határait, amilyen pl. a nagy és kis rendszer, hiszen számos rendszernek van nagyszámítógépen és PC-n vagy minigépen működő változata is.

1986-ban az EK országaiban összesen 249 nagy integrált rendszert telepítettek nagy- vagy minigépekre. 12 eladó telepített ötnél több könyvtári rendszert, és ők összesen 208 rendszert installáltak. A kis rendszerekkel nem foglalkozott a vizsgálat. 1991-ben a régi eladók is aktívak voltak, sőt, legalább négyeszeresére emelték klienseik számát. Piaci részvételük sorrendjében ezek a következők: OPSYS, Datapoint, LIBRA, IBM, CLSI, BLCMP, McDonnell Douglas, Geac, ICL Data, DS Ltd., PICA LBS, ALS. A vizsgálat 1300 nagy rendszer telepítését regisztrálta, ami öt év alatt 525%-os növekedést jelent. A rendszerek 36%-át új terjesztők adták át, s velük a piacon szereplő eladók száma 30 fölé emelkedett.

1986-ban az volt a jellemző, hogy főként saját országukban adták el terméküket, és csak a multinacionális cégek exportáltak. Az újonnan jelentkezőkre is ez a jellemző: elsődlegesen abban az országban tudnak betörni a piacra, amelyben a rendszer készült. A nagy rendszerek jelenlegi "toplistája" az 1. táblázatban látható.

Az egyes országokból eltérő mélységű adatok állnak rendelkezésre.

Belgiumban 15 terjesztő működik, de két rendszer uralja a piacot: a VUBIS és a DOBIS/LIBIS. 1990-re már 135 könyvtár szerzett be rendszert, ami az 1986-os szám 12-szerese.

Dániában néhány nagy terjesztő működik, és a Supermax, a BIBDIA és az Aleph rendszer népszerűsége nő. 19 nagy felsőoktatási könyvtár vezetett be újonnan integrált rendszert, és a Kulturális Minisztérium 40 kisebb közművelődési könyvtár gépesítését támogatja.

Németországban a DOBIS/LIBIS, az ALS, az URICA és a SISIS rendszerek a leggyakoribbak, ezek mellett a norvég BIBDIA ért el eredményeket több mint 30 telepítéssel. A BIS és a BIS-LOK rendszerek révén a DABIS uralja a piac nagy részét.

1. táblázat

Szoftver	Terjesztő/eladó	Származási ország
Adlib	Databasix	Nagy-Britannia
Aleph	Ex Libris	Izrael
BIBDIA	Nord Partner	Norvégia
BIS	DABIS	Németország
BLS	BLCMP	Nagy-Britannia
DOBIS/LIBIS	IBM	Egyesült Államok
Dynix	Dynix	Egyesült Államok
GALAXY	DS Ltd.	Nagy-Britannia
GLIS	Geac	Kanada
LIBER	LIBER	Franciaország
LIBERTAS	SLS	Nagy-Britannia
LIBS/100	CLSI	Egyesült Államok
OPSYS	OPSYS	Franciaország
RC-LIB	ICL Data	Dánia
SBN	3 szoftverfejlesztő	Olaszország
SISIS	Siemens AG	Németország
Supermax	DDE	Dánia
TOBIAS	Datapoint	Franciaország
URICA	McDonnell Douglas	Egyesült Államok
VUBIS	CEVI	Belgium

Franciaországban a könyvtárak háromnegyede vágott bele az automatizálásba 1986 óta. A Geac és az OPSYS rendszerek a legnépszerűbbek. Görögországban nem telepítettek kereskedelmi forgalomban lévő nagykönyvtári rendszert.

Írországban a Dynix és az URICA térhódításának lehetünk tanúi. Az előbbi nemcsak a közművelődési és az oktatásügy könyvtáraiban, hanem a Nemzeti Könyvtárban is bevezetik.

Olaszországban a DOBIS/LIBIS és az Aleph mellett három olasz terjesztő a legerősebb, amelyek három nemzeti rendszert is kidolgoztak. A 31 installált rendszer több mint 200 könyvtárat érint.

Luxemburgban csak két rendszert telepítettek, a SIBIL-t a Nemzeti Könyvtárban, és a VUBIS-t a clervaux-i apátság könyvtárában.

Hollandiában kevés nagy integrált rendszer van, de ezekhez nagyon sok könyvtár tartozik. A megyei központokban az ALS és a LIBS rendszer szolgálja ki a legtöbb könyvtárat, a Geac, a LIBRA és mások kevesebbet. A felsőoktatási könyvtárak a PICA-t, a szakkönyvtárak az ADLIB, BIBIS, dLIB és VUBIS rendszert használják. Igen magas szintű az automatizáltság mértéke: a Királyi Könyvtárban és a felsőoktatási könyvtárakban, valamint a megyei központokban 100%, a hozzájuk csatolt könyvtárakban 80%, a független könyvtárakban 90%.

Portugália 1986-ban nem számolt be gépesítésről, és 1991-ben is csak nyolc könyvtárban állítottak be integrált rendszert. A többi könyvtárban csak részleges a gépesítés.

Spanyolországban három terjesztő jelent meg a piacon. Ezek közül a DOBIS/LIBIS az egyetemi

könyvtárakban az uralkodó, de a Sabinival együtt közművelődési és szakkönyvtárak is használják. Az Abyst választották az állami közművelődési könyvtárak rendszerének.

Nagy-Britanniában jelenleg 43 rendszer van forgalomban. A terjesztők köre elsősorban a kisebb rendszerek esetében bővült, és egyre jellemzőbbek az integrált rendszerek. A LIBERTAS-t sok egyetem vezette be, a DS Galaxy rendszere pedig főként a közművelődési könyvtáraké. Népszerű a Geac és az UR!CA is. A piac telített: a 80%-ot meghaladja az ellátottság, kivéve a műszaki és pedagógiai főiskolákat, ahol ez csak 18%-os. A szakkönyvtárakra vonatkozó adatok nem állnak rendelkezésre.

A 1990–91-es vizsgálat kiterjedt a kisebb könyvtárak számára kialakított rendszerekre is, amelyek egyetlen PC-n vagy közepes méretű hálózatban működtethetők. Több mint 3600 ilyen rendszer telepítéséről számoltak be, de a tényleges szám ennél még több lehet, mert pl. Nagy-Britanniában nem vették fel a szakkönyvtárak adatait. A kis rendszerek "toplistáját" a 2. táblázat mutatja.

2. táblázat

Szoftver	Terjesztő/eladó	Származási ország
BIBIS	Lou G. Mom	Hollandia
Bibliomatik	Dantek	Dánia
BIS-LOC	DABIS	Németország
Bookshelf	SCSS	Nagy-Britannia
Bookshelf PC	Logical Choice	Nagy-Britannia
CAIRS-LMS	Leatherhead Food RA	Nagy-Britannia
CALM	Pyramid Computer	Nagy-Britannia
CDDIGEST	Softnet	Portugália
dLIB	D.R.F. van Bremen	Hollandia
DOLPHIN	Dolphin	Nagy-Britannia
LARS	WEKA Software für Wirtschaft und Verwaltung FRG	Németország
LIBRARIAN	Eurotec Consultants	Nagy-Britannia
LIBRARY PAC	Information Systems Design	Nagy-Britannia
MICRO-LIBRARY SYSTEM	Top Technology	Nagy-Britannia
MICRO- LIBRARIAN	Micro Library Professional	Nagy-Britannia
OASIS	Dawson Technology	Nagy-Britannia
OCELOT	más-más	Kanada
Soutron	Soutron Ltd.	Nagy-Britannia
TINLIB	IME	Nagy-Britannia
UNIBIBLIO	Copin	Olaszország

A kis rendszerek jellemzője, hogy általában egy országban működnek. Igen népszerű a brit TINLIB, amely több nyelven eltérő karakterkészlettel használható, és a dán Bibliomatik rendszer, amelyet több száz iskolai könyvtárba vezettek be. A német LARS rendszer esetében is több mint ezer telepítésről számoltak be. A legtöbb rendszer hardverfüggetlen.

Több mint 40 információkereső programcsomag több mint 1500 alkalmazását regisztrálták, de ez a szám bizonyára nagyobb lenne, ha valamennyi, nem integráltan gépesített funkcióról felmérés készült volna. A kis információkereső programcsomagok eddig főként a déli államokban játszottak komolyabb szerepet, ahol az integrált rendszerek még kevésbé elterjedtek.

Az integrált rendszerek meglehetősen hasonlóak: katalogizáló és kölcsönzési modul valamennyinél van, szerzeményezési modul 93%-nál, OPAC 87%-nál, időszaki kiadvány nyilvántartó modullal 67%-nál, ILL modul 13%-nál.

Az európai piacon kapható könyvtári rendszerek fejlődésében a következő tendenciák tapasztalhatók: csökken a termékek differenciálódása; mind meglehetősen "néma" termék; a kereső interfészből hiányoznak a nyilvános katalógus funkciót támogató nyilvántartások, keresési segédletek, nincsenek hipertext modulok; kevés rendszer kínál az alapfunkción túlmenő integrációt (pl. az ügyvitellel, statisztikával); még a meglévő kiegészítő (pl. elektronikus posta) modulokat is ritkán használják; a régi köteget rendszerek szinte teljesen eltűntek; a UNIX és a PICK a rendszerszoftverek piaci normái; a PC-k kiszorítják a hagyományos terminálokat a felhasználói munkaállomásokról; a készen kapható szoftverek felváltják a házilagos rendszereket; a CD-ROM-ról áttöltő rendszerek egyre gyakoribbak.

Bár az európai könyvtári piac még nem teljesen telített, kérdéses, hogy hány terjesztő fog talpon maradni. Ez attól függ, hány potenciális vásárló lesz, és lesz-e pénz a könyvtári szektorban. A nagyobb integrált rendszerek terjesztőinek többsége nem tudja külföldön értékesíteni a termékét, a kisebb rendszereket is általában ott árusítják, ahol kifejlesztették. A vásárlók köre tehát nehezen bővíthető, márcsak azért is, mert a pénzhiányt hangsúlyozták a beküldött jelentésekben.

/LARSEN, G.: *Library automation in European Community countries: an overview.* = Program, 26. köt. 4. sz. 1991. p. 361–371./

(Orbán Éva)

Könyvtáratomatizálás Európában

Brüsszelben 1990-ben konferenciát tartottak a könyvtáratomatizálásról [1]. A konferenciát megelőző időszakban több kezdeményezés szorgalmazta a könyvtárak automatizálásának egységesítését a

közös piaci országokban, így pl. [2], valamint az Európai Közösség országai számára kidolgozott akcióterv, továbbá egy UNESCO-tanulmány a könyvtárközi kölcsönzésről Európában [3].